

Tordenvejre og skraldemænd

Gamle og nye myter

Publ. i Flemming Mouritsen: Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling. Odense: Odense Universitetsforlag 1996, s. 135-138.

Følgende beretninger handler om ét af mine egne børn. Han var omkring 3 år dengang. De kan vise lidt om, hvordan børn bruger og konstruerer symbolske udtryk for at begribe omverdenen. Historierne kan også vise, hvordan symbolske udtryk fungerer og udvikles hos børn.

Den første historie handler om skraldemænd. Vi boede i et karrébyggeri fra 30'erne med en stor gård i midten. Den var sikkert enorm ud fra en 3-årigs perspektiv. Husene var ca. 5 etager høje, således at der var et stort ekkofyldt gårdrum. Vi boede højt oppe på 4. etage. Det var lidt vanskeligt for drengen at bevæge sig ud i miljøet, da han var lille. Der var meget trafik. Han syntes gården var lidt farlig. Der var store børn. Der var hunde og ting, der kunne gøre ham usikker. Han var derfor meget inde.

Tirsdag formiddag var noget særligt. Da kom der pludselig et mægtigt rabalder nede i gården: drønende ekko og metallyde. Det var skraldemændene, der kom. Skralden var i store metalskraldespande dengang. De blev kørt rundt i gården med knald og brag. Skraldemænd har meget travlt. De er på akkord. Det drønedes voldsomt, og det gav kolossale ekko. Morten blev opstemt, nærmest euforisk. Han styrtede hen til køkkenvinduet lige så snart, han hørte det mindste klik i porten. »Nu kommer skralden. Nu kommer skralden.« Så sad han i vinduet og kikkede ned i gården og så på skraldemændene og deres

fantastiske arbejde og den storm af lyd, de hvirvlede ud. Det dønnede af lyd. Så var gården pludselig tom igen. Og der var stille. Næste tirsdag skete det samme, når de kom igen. Selvom han ikke kendte tid og ugedage, vidste han, hvornår det var tirsdag. Skraldemandsdag.

En dag om sommeren blev det tordenvejre. Det var en lummer eftermiddag med en evighed af tung ubærlig luft, som pludselig brød sammen i voldsomme brag. Mørke skyer, torden og lynild fyldte horisonten over tagene. Det var lige over os. Tordenbragene dønnede i gaden. Gårdsrummene virkede som forstærkere, så det mærkedes, som om vi var omgivet af eksplosioner. Gulv og mure, hele bygningen vibrerede. Så kom regnen som en brænding over tagene, i gaderne og i gården. Vejret drev ud over bugten. Alting glimrede vådt og med stærke farver i sollyset, og der var stille.

Morten havde siddet i vinduet. Mens det stod på løb han forslugent fra vindue til vindue – fra gården til gaden. Der var nok til begge sider. Han nærmest dansede omkring opstemt og vågent i en eufori af glæde over den mirakuløse begivenhed og skræmsel over dens voldsomhed. Da vejret havde lagt sig, også i ham, spurgte han: »Hvad er torden egentlig?«.

Hvad stiller man op med sådan et spørgsmål? Man begynder at forklare noget om, at det er sådan... øh-e, jaeh. Det er når luften bliver elektrisk. Det er, ligesom

når man trykker på en kontakt ikke, så kommer der altså lys, men når der kommer lys, så er det, fordi der går sådan en elektrisk strøm, som er meget stærk, og så når der er forskel på, hvordan det elektriske er nede i jorden og oppe i himmelen, og luften bliver spændt ud, og så eksploderer det imellem himmel og jord, og så kommer der sådan et lyn, og det er lynet, der giver knald, selv om det ikke kommer samtidigt. Det er fordi det er så langt væk osv.

Man kommer længere og længere væk fra, hvad han kan forstå, og hvad der siger ham noget. Det er ikke det, han har spurgt om. Man svarer i vest, hvor han har spurgt i øst og det mærker man. I takt med at han taber interessen, bliver ens snak hængende i et mere og mere kraftesløst sidespor. Og så slog et godt eksempel ned i mig – syntes jeg da selv – som et lyn i en tåget hjerne. En analogi ud fra noget han kendte til: Det er ligesom, hvis man tager en kæp og holder den sådan her i to hænder og så bøjer den og bøjer den, mere og mere og mere, og den bliver mere og mere spændt, sådan her. Og så: Krasj! Så knækker den med et smæld, krasj. Sådan er det med luften mellem himmel og jord. Mere og mere spændt indtil: Bouumm! Krasj! Og den eksploderer. – Jeg syntes selv den var ret god, og han var da også rimeligt interesseret, mens jeg stod og dramatiserede, hvordan en kæp knækker med et smæld, men...

Hvad han spurgte om, var stadig noget andet. Det havde noget med oplevelsen at gøre. Det var et fantastisk vejr. Det gav et mægtige drøn nede i gården med ekko og alt muligt. Det virkede voldsomt, opstemmende og frygtindgydende på en gang, og dér kommer man stikkende med en teknisk halvvidenskabelig – omend illustreret – forklaring.

Når børn spørger, så spørger de ikke så meget for at få en teknisk forklaring. De spørger for at få noget at vide om virkeligheden, og de spørger om et fællesskab med den voksne. Nogen at dele oplevelsen med, få den udtrykt. Det kan være et behov for at få sagt, hvor fantastisk det er med det her tordenvejr. Hvad er det? Hvad betyder det?

En anden gang senere samme sommer da det blev tordenvejr igen, fortalte jeg ham historien om Thor og bukkene i himlen og vognen. Den syntes han var god. Han kunne bruge den. Ud fra én synsvinkel er historien overtro. Den er løgnagtig, hvis man måler den med en videnskabelig forklaring som alen, men den er sand på en anden måde, fordi den er et udtryk for oplevelsen af tordenvejret.

Det med Thor og bukkene var alligevel lidt underligt, syntes drengen. En eller anden stor røds-kægget fidus, der racer rundt oppe i himlen i en gedebukkevogn, så det drøner og brager, og kaster sin hammer i skallen på nogle jætter med smæld og lynild, og flækker skallen på dem, så de brager omkuldd?? Stærk nok, men lidt mærkelig. For det første ser børn i vores virkelighed hverken gedebukke eller vogne. De har aldrig hørt vognrumlen i en gade. Når en hestevogn i de gode gamle dage kom rullende gennem en gade med brosten, gav det netop en bragende lyd som den, der er i et tordenvejr, bare mindre.

En dag da tordenen kom igen råbte han op. »Nu kommer de! Nu kommer skralden! Nu kommer den store 'Skrald' oppe i himlen!« Morten kom her med en meget bedre »forklaring« i form af en fortælling. Det var *Skralden*, der var igang oppe i himlen. De tømte de store skraldespande deroppe, regnen passede også godt til det.

De gjorde rent efter sig og spulede, så det stod efter.

Den historie svarede til hans oplevelse. Han fik lavet sig en slags moderne myte om tordenevr. Det var ikke sådan, at han var fyldt med overtro om, at *Skralden* kørte rundt oppe i skyerne. Men historien og billedet i den gav både dynamikken og rabalderet og hans egen dobbelthed af skræk og opstemthed. Den var et udtryk for det.

På den måde kan fortællingens sprog bruges til at formulere oplevelser og erfaringer. En gammel myte som den om Thor og bukkene har en sådan funktion. Den dur måske ikke i sig selv, dens rum er fortidigt, men den har den funktion, at den kan åbne for en udtryksmulighed. Metoden i den er brugbar.

En historie som denne udtrykker sig gennem en konkret, anskuelig og handlingsrettet måde, hvor virkelighedsindtryk forarbejdes. Den er brugbar for børn. Morten havde jo rent faktisk en bedre historie, end jeg. Hans historie var produktiv for ham selv, og han kunne etablere forbindelsen til sin egen virkelighed. Den havde et afsæt i hans livssituation. Både den tekniske forklaring og den gamle myte har begrænsninger. Men det er i spændingspunktet mellem dem at fortællingens gnist udløses.

Der kan måske være grund til at præcisere, at pointen her ikke er, at man skal lade være med at besvare børns saglige spørgsmål sagligt og i stedet stikke dem en eller anden «fantasifuld» skrøne. Nå ja,

hvis skrønen ellers er en ordentlig skrøne. Men der er for mange smånuttede og fantasifulde bortforklaringer i omløb. De er som regel værre end teknisk tørhed. Begge måder er udbredte i den pædagogiske forholdsmåde over for børn, og begge er lige nedladende.

Børn spørger seriøst og ikke for at blive besværet ned i barnlighed. Problemet er måske, at vi spørger for lidt og ved for lidt, men ligefuldt mener, at skulle demonstrere bedreviden i stedet for at gå med på opdagelsesrejse. Det hører fx til drengekulturen at vide besked om hvadsomhelst. Nogle samler al mulig viden sammen om alt muligt, mange er vidensspecialister på forskellige felter og kan fungere som konsulenter eller leksika for de andre. Der kan altid være brug for specialviden om *Turtles* eller cykler eller bolde eller fodbold eller computerspil eller træsorter eller valutakurser eller geografi eller skateboard eller eller. Moderne videnskaber har frembragt vældige universer af viden om natur, om kosmos og mikrokosmos om historien, menneskenes og planetens og galaksens historie og så videre og så videre. Hvad der er problemet er snarest vores afmagt med hensyn til at omsætte det i brugbar formidling og fortælling eller snarere at tage på opdagelsesrejser med de alttædende og nysgerrige børn og frembringe fortællingerne undervejs.